

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาที่อาจารย์ผู้สอนใน
ด้านความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาบังคับและวิชาเลือก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ
การวัดผล ประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกการพัฒนาชุมชน ระดับประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาระดับสูง ของสภาการฝึกหัดครูพุทธศักราช 2519 เพิ่มเติมพุทธศักราช 2524
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาเลือกศึกษา
วิชาเอกการพัฒนาชุมชน ระหว่างนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาวิชาเอก
การพัฒนาชุมชน ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงปีที่ 2 ปีการศึกษา 2526 ใน
วิทยาลัยครู 12 แห่ง จำนวน 605 คน และอาจารย์ผู้สอนในภาควิชาสังคมวิทยาทุกท่าน
หรือเป็นอาจารย์ผู้สอนนักศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชนที่ปฏิบัติการสอนในวิทยาลัยครูทั้ง
12 แห่ง จำนวนแห่งละ 10 คน ตามอัตรากำลังของอาจารย์ในภาควิชา รวม 120 คน

2. การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจำนวน 2 ฉบับ สำหรับถามนักศึกษาที่กำลังศึกษา
วิชาเอกการพัฒนาชุมชน ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงปีที่ 2 ปีการศึกษา 2526
และอาจารย์ผู้สอนในภาควิชาสังคมวิทยาทุกท่าน หรือเป็นอาจารย์ผู้สอนนักศึกษาวิชาเอก
การพัฒนาชุมชน แบบสอบถามที่ใช้กับนักศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ฉบับที่ใช้กับอาจารย์
ผู้สอนแบ่งเป็น 2 ตอน สำหรับตอนที่ 2 ใช้ขอความเกี่ยวกันทั้งสองฉบับดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบที่ให้เติมข้อความและแบบตรวจคำตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกการพัฒนาชุมชน ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ของสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 เพิ่มเติมพุทธศักราช 2524 ในด้านความมุ่งหมาย เนื้อหากลุ่มวิชาบังคับและวิชาเลือก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชน

แบบสอบถามทั้งตอนที่ 2 และตอนที่ 3 แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ชนิดแบ่งเป็น 5 ช่วง ใช้ถามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรวิชาเอกการพัฒนาชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชาบังคับ ก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล และชนิดแบ่งเป็น 4 ช่วง ใช้ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชน

ลักษณะที่ 2 เป็นแบบสอบถามโดยให้ใส่ค่าคะแนนหลังหัวข้อ ซึ่งเป็นรายละเอียดของรายวิชาในกลุ่มวิชาบังคับ ข และวิชาเลือกตามลำดับความสำคัญมากน้อย

ลักษณะที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-end) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตร

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน ตัดสินความตรงในเนื้อหาเมื่อปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้เหมาะสมแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชนซึ่งกำลังศึกษาในชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2526 ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงจำนวน 30 คน ซึ่งมีใจตัวอย่างประชากรจริงแล้วนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับตัวอย่างประชากรจริงในวิทยาลัยครูทั้ง 12 แห่ง

แบบสอบถามที่ส่งไปสอบถามนักศึกษาวิชาเอกการพัฒนารวมชน ระดับประกาศนียบัตร
 วิชาการศึกษาระดับสูง ปีที่ 2 ปีการศึกษา 2526 จำนวน 605 ฉบับ ได้รับคืนมา 490 ฉบับ
 คิดเป็นร้อยละ 80.99 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอน 120 ฉบับ ได้รับคืนมา 98 ฉบับ
 คิดเป็นร้อยละ 81.66 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X})
 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t (t -test) แล้วนำมาเสนอข้อมูลในรูป
 ตารางและอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 นักศึกษาวิชาเอกการพัฒนารวมชน ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง
 ปีที่ 2 ปีการศึกษา 2526 มีจำนวนทั้งสิ้น 490 คน กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครู 12 แห่ง
 จำนวนมากที่สุด คือวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ น้อยที่สุด คือวิทยาลัยครูจันทบุรี และวิทยาลัยครู
 นครราชสีมา เป็นนักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชาย ส่วนมากมีอายุระหว่าง 18 - 22 ปี
 และเป็นโสด ศาสนาที่นับถือส่วนมากเป็นศาสนาพุทธ วุฒิก่อนเข้าศึกษาส่วนมากจบการศึกษา
 ระดับ ม.ศ. 5 นักศึกษาส่วนมากยังไม่เคยมีอาชีพมาก่อน

1.2 อาจารย์ผู้สอนจำนวน 98 คน สังกัดในวิทยาลัยครู 12 แห่ง ที่มีจำนวน
 มากที่สุด คือวิทยาลัยครูสงขลา และวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี น้อยที่สุด คือวิทยาลัยครู
 กาญจนบุรี เป็นอาจารย์ชายมากกว่าอาจารย์หญิง มีอายุส่วนมากอยู่ในระหว่าง 40 -
 44 ปี ส่วนมากอาจารย์สมรสแล้ว ศาสนาที่นับถือเป็นศาสนาพุทธทั้งสิ้น อาจารย์ผู้สอน
 ส่วนมากมีวุฒิปริญญาโท มีประสบการณ์ในการสอนส่วนมากระหว่าง 11 - 15 ปี มี
 ประสบการณ์ในการสอนวิชาเอกการพัฒนารวมชนส่วนมาก 2 ปี เฉพาะในปีการศึกษา
 2526 จำนวนชั่วโมงสอนทุกวิชาเฉลี่ยใน 1 สัปดาห์ ส่วนมาก 2 - 6 ชั่วโมง

ตอนที่ 2 สรุปและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาที่อาจารย์ผู้สอน
 เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกการพัฒนารวมชน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยนักศึกษามีความเห็นว่าความมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากกว่าที่อาจารย์ผู้สอนเห็น

เมื่อพิจารณาในแต่ละเรื่องแล้วพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นตรงกัน และอยู่ในระดับที่เหมาะสมมาก คือความมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้ได้สอดคล้องกับนโยบายของการฝึกหัดครูทั้ง 5 ประการ เหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาในการเรียนรู้เป็นอย่างดี เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ สามารถบรรลุผลในการผลิตครูให้ไปเป็นผู้นำของท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของตนได้ มุ่งเน้นให้วิทยาลัยแต่ละแห่งสร้างมนุษยสัมพันธ์กับหน่วยงานพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรได้จัดรายวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุความมุ่งหมายที่ว่า "เพื่อผลิตครูที่เป็นผู้นำของท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่นของตน รู้จักสำรวจและรวบรวมข้อมูล เข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น"

2.2 ด้านเนื้อหาวิชาบังคับ ก ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน โดยส่วนรวมแล้วไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาในแต่ละเรื่องแล้วพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกัน และอยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก คือ เนื้อหาวิชาสามารถให้นักศึกษารับรู้ความมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง เนื้อหาวิชาที่กำหนดในหลักสูตร ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหา เข้าใจปัญหาของท้องถิ่นและสามารถประสานงานกับหน่วยพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ได้ เนื้อหาวิชาในหลักสูตรส่วนใหญ่ เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้และมีความเข้าใจสภาพที่แท้จริงในชุมชนเป็นอย่างดี เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีรายวิชาที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะเบื้องต้นในการสำรวจชุมชน และเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อประสานงานในสายงานพัฒนาชุมชนระดับต่าง ๆ เนื้อหาวิชาบังคับเหมาะสมกับผู้ที่จะไปประกอบอาชีพครู และเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตนเอง เนื้อหาวิชามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง เนื้อหารายวิชามีความซ้ำซ้อนกันบ้าง เนื้อหาวิชาเลือก 11 หน่วยกิต ให้ความรู้กว้างพอสำหรับนักศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชน เนื้อหาวิชารวม 22 หน่วยกิตตลอดหลักสูตร เพียงพอกับการที่จะผลิตครูไปเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตนเอง

2.3 คำนเนือหารายวิชาบังคับ ข ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน โดยส่วนรวมแล้วไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาในแต่ละเรื่องพบว่า ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนใน วิชาพัฒนา 111 (ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน) เป็นเรื่องที่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ แต่คงมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมมาก โดยไม่ให้เนื้อหาผิดไปจากเรื่องเดิม ส่วนเรื่องอื่น ๆ ทุกเรื่องนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นตรงกันที่ว่า เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น

2.4 คำนเนือหารายวิชาเลือก จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางคำนเนือหารายวิชาเลือกของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ทั้ง 12 แห่ง สรุปและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนในแต่ละวิทยาลัยครูได้ดังนี้

2.4.1 วิทยาลัยครูกาญจนบุรี ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนือหารายวิชาเลือกโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อวิชาการพัฒนาชุมชนอย่างที่สุด จำเป็นต้องมีไว้ในวิชานี้คือเรื่องหลักการ และวิธีการสงเคราะห์ชุมชนในวิชาพัฒนา 112 (การสงเคราะห์ชุมชน)

2.4.2 วิทยาลัยครูจันทบุรี ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนือหารายวิชาเลือกโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่าเนือเรื่องต่อไปนี้ เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อวิชาการพัฒนาชุมชนอย่างที่สุด จำเป็นต้องมีไว้ในวิชานี้คือเรื่องหลักการ และวิธีการสงเคราะห์ชุมชน ในวิชาพัฒนา 112 (การสงเคราะห์ชุมชน) และเรื่องลักษณะสังคมไทยและชนิกของปัญหาสังคม ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม)

2.4.3 วิทยาลัยครูระยอง ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ

.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือเรื่องวิเคราะห์ปัญหาของสังคมชนบทและเมือง ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่องสาเหตุของปัญหาสังคม และเรื่องอิทธิพลของสถาบันทางสังคมในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม) เรื่องลักษณะและขอบเขตของวิชามนุษยสัมพันธ์ ปัจจัยพื้นฐานของความสัมพันธ์ของมนุษย์ วิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์ หลักศาสนาที่ช่วยส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์)

2.4.4 วิทยาลัยครูเทพสตรี ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับรายวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมเล็กน้อย ก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือเรื่องกลุ่มสังคม ลักษณะสังคมไทย ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น) เรื่องความหมายและขอบเขตของสังคมวิทยาชนบทและเมือง ลักษณะสังคมชนบทและเมืองทางด้านนิเวศวิทยา ประชากร การอาชีพ และรายได้ การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ความเจริญและความเสื่อมในค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมชนบทและเมือง สถิติภาพทางสังคมในชนบทและเมือง เปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมอื่น ในค่านิยม โครงสร้าง หน้าที่ ความเป็นอยู่และปัญหาในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม) เรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสังคมแบบเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม วิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ผลของการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง ในวิชาสังคม 313 (การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม)

2.4.5 วิทยาลัยครูนครราชสีมา ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ

.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้ เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือ เรื่องระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ในวิชาพัฒนา 221 (การบริหารงานพัฒนาชุมชน) เรื่องความหมายและความสำคัญของวิชามนุษยสัมพันธ์ ลักษณะและขอบเขตของวิชามนุษยสัมพันธ์ แนวความคิดทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ วิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องความหมายของสังคมวิทยาและสังคมศาสตร์ ประวัติและขอบข่ายของสังคมวิทยา ความหมายของสังคม กลุ่มสังคม ลักษณะสังคมไทย ปัญหาสังคม และวิธีการแก้ไขปัญหา ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น) เรื่องความหมายและขอบเขตของสังคมวิทยาชนบทและเมือง ลักษณะสังคมชนบทและเมืองทางด้านนิเวศวิทยา ประชากร การอาชีพและรายได้ ลักษณะแนวโน้มของประชากรทางด้านศาสนา ธรรมเนียม ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยม การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ความเจริญและความเสื่อมในค่านิยมศีลธรรม และวัฒนธรรมของสังคมชนบทและเมือง สวัสดิภาพทางสังคมในชนบทและเมือง ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่องผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงประชากร ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ของมนุษย์ แนวการแก้ปัญหา และการป้องกันอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาวะประชากร การสอนประชากรศึกษา ในวิชาสังคม 311 (ประชากรศึกษา) เรื่องความหมายและความสำคัญของการเกษตร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของพืช การปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพของที่ดินและความต้องการของตลาด ความสำคัญของการเลี้ยงสัตว์ ประเภทของสัตว์เลี้ยง อาหารและการสุขาภิบาล การถนอมผลิตภัณฑ์สัตว์ ทำบัญชีเกี่ยวกับการลงทุนในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ในวิชาเกษตร 101 (เกษตรกรรมในชีวิตประจำวัน)

2.4.6 วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเลือก โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

โดยอาจารย์ผู้สอนเห็นมากกว่านักศึกษาที่ว่า เนื้อหาย่อยทุกเรื่องโดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้นี้อาสาสมัครขึ้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้นี้อาสาสมัครขึ้นคือ เรื่องปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของไทย การพัฒนาชุมชนของประเทศต่าง ๆ เปรียบเทียบการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เปรียบเทียบแนวความคิดและการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ในวิชาพัฒนา 443 (การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ) เรื่องความมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาสังคม สังคมวิทยากับปัญหาสังคม ลักษณะสังคมไทย และชนิกของปัญหาสังคม ปัญหาในการดำเนินการแก้ปัญหาสังคม ทางภาคภูมิ ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม) และทุกเนื้อเรื่องย่อย ในวิชาเกษตร 101 (เกษตรกรรมในชีวิตประจำวัน)

2.4.7 วิทยาลัยครูเลย ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อย ก็จะทำให้นี้อาสาสมัครขึ้นคือ เรื่องลักษณะและขอบเขตของวิชามนุษยสัมพันธ์ ปัจจัยพื้นฐานของความสัมพันธ์ของมนุษย์ วิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์ หลักศาสนาที่ช่วยส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องความหมายของสังคมวิทยาและสังคมศาสตร์ กลุ่มสังคม ลักษณะสังคมไทย ปัญหาสังคมและวิชาการแก้ไขปัญหา ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น) เรื่องความหมายและขอบเขตของสังคมวิทยาชนบทและเมือง ลักษณะแนวโน้มของประชากรทางด้านการศึกษา ธรรมจริยา ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยม การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง เปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมอื่น ๆ ในด้านโครงสร้าง หน้าที่ความเป็นอยู่และปัญหา ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่อง

ความมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาสังคม ลักษณะสังคมไทยและชนิดของปัญหาสังคม
ปัญหาในการดำเนินการแก้ปัญหาสังคมทางภาคปฏิบัติ ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม)

2.4.8 วิทยาลัยครูสงขลา ความคิดเห็นนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน
เกี่ยวกับเนื้อหารายวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความ
คิดเห็นตรงกันที่ว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่
มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหา
สมบูรณ์ขึ้นคือ เรื่องการประชาสงเคราะห์ การสงเคราะห์ชุมชนที่สำคัญบางประเภท
ในวิชาพัฒนา 112 (การสงเคราะห์ชุมชน) เรื่องลักษณะและขอบเขตของวิชา
มนุษยสัมพันธ์ แนวความคิดทฤษฎีมมนุษยสัมพันธ์ วิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์ หลักศาสนา
ที่ช่วยส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องความหมายของ
สังคมวิทยาและสังคมศาสตร์ ความหมายของสังคม การจักระเบียบของสังคม กลุ่ม
สังคม ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น) เรื่องนิยาม ขอบเขต ประวัติ
ความเป็นมาและแนวคิดของนักสังคมวิทยาคนสำคัญ สังคมวิทยาในฐานะที่เป็นแขนง
หนึ่งของสังคมศาสตร์ การจักระเบียบทางสังคม กลุ่มสังคม สถาบันสังคม วัฒนธรรม
การอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม การเสียระเบียบของสังคม ในวิชาสังคม 111
(หลักสังคมวิทยา) เรื่องลักษณะแนวโน้มของประชากรทางด้านการศาสนา
ธรรมจริยา ทศนคติ ความเชื่อและกานิยม การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง
ความเจริญและความเสื่อมในกานศีลธรรมและวัฒนธรรมของสังคมชนบทและเมือง
สวัสดิภาพทางสังคมในชนบทและเมือง วิเคราะห์ปัญหาของสังคมชนบทและเมือง
เปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมอื่น ๆ ในกานโครงสร้าง หน้าที่ ความเป็นอยู่และปัญหา
ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง)

2.4.9 วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี ความคิดเห็นของนักศึกษาและ
อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเลือก โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่
ระดับ .05 โดยนักศึกษามีความคิดเห็นมากกว่าอาจารย์ผู้สอนที่ว่า เนื้อหาย่อยทุกเรื่อง
โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสม
เล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันที่ว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือเรื่องหลักการและวิธีการส่งเคราะห์ชุมชน การส่งเคราะห์ชุมชนที่สำคัญบางประการ ในวิชาพัฒนา 112 (การส่งเคราะห์ชุมชน) เรื่องหลักเกณฑ์ที่ช่วยส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องกลุ่มสังคม ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น) เรื่องลักษณะแนวโน้มของประชากรทางด้านการศาสนา ชุมชนจริยา ทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยม การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่องความมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาสังคม อิทธิพลของสถาบันทางสังคม ลักษณะสังคมไทยและชนิดของปัญหาสังคม ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม)

2.4.10 วิทยาลัทธิครูสุรินทร์ ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหารายวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันที่ว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือเรื่องการประชาสงเคราะห์ การส่งเคราะห์ชุมชนที่สำคัญบางประเภท ในวิชาพัฒนา 112 (การส่งเคราะห์ชุมชน) เรื่องลักษณะและขอบเขตของวิชา มนุษยสัมพันธ์ แนวความคิดทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องความหมายของสังคมวิทยาและสังคมศาสตร์ ประวัติและขอบเขตของสังคมวิทยา ความหมายของสังคม การจักระเบียบของสังคม ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น)

2.4.12 วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหารายวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันที่ว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อย ก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเคราะห์ชุมชน การประชาสงเคราะห์ การส่งเคราะห์ชุมชนที่สำคัญบางประเภท ในวิชาพัฒนา 112 (การส่งเคราะห์ชุมชน) เรื่องลักษณะและขอบเขตของวิชามนุษยสัมพันธ์ ปัจจัยพื้นฐานของความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องความหมายของสังคมวิทยาและสังคมศาสตร์ ประวัติและขอบข่ายของสังคมวิทยา ความหมายของสังคม การจัดระเบียบของสังคม ในวิชาสังคม 101 (สังคมวิทยาเบื้องต้น) เรื่องความหมายและขอบเขตของสังคมวิทยาชนบทและเมือง ลักษณะแนวโน้มของประชากรทางด้านการศาสนา ธรรมจริยา ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยม ความเจริญและความเสื่อมในกานศีลธรรมและวัฒนธรรมและสังคมชนบทและเมือง สถิติภาพทางสังคมในชนบทและเมือง เปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมอื่น ๆ ในด้านโครงสร้างหน้าที่ ความเป็นอยู่และปัญหา ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่องความหมายและขอบเขตของปัญหาสังคม ความมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาสังคม สังคมวิทยากับปัญหาสังคม ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม) เรื่องลักษณะแนวโน้มของประชากรทางด้านการศาสนา ธรรมจริยา ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยม ความเจริญและความเสื่อมในกานศีลธรรมและวัฒนธรรมของสังคมชนบทและเมือง เปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมอื่น ๆ ในด้านโครงสร้าง หน้าที่ ความเป็นอยู่และปัญหา ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่องความหมายและขอบเขตของปัญหาสังคม สังคมวิทยากับปัญหาสังคม ในวิชาสังคม 311 (ปัญหาสังคม)

2.4.11 วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหารายวิชาเลือก โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันที่ว่า เนื้อเรื่องต่อไปนี้เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อย ก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น คือเรื่องความหมายและขอบเขตของสังคมวิทยาชนบทและเมือง ความเจริญและความเสื่อม

ในด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมของสังคมชนบทและเมือง สวัสดิภาพทางสังคมในชนบทและเมือง ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชน หลักการและวิธีการสงเคราะห์ชุมชน ในวิชาพัฒนา 112 (การสงเคราะห์ชุมชน) เรื่องแนวคิดหลักการและวิธีการบริหารงานพัฒนาชุมชน การบริหารงานพัฒนาชุมชนในประเทศไทย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานพัฒนาชุมชน ในวิชาพัฒนา 221 (การบริหารงานพัฒนาชุมชน) เรื่องบทบาท หน้าที่และความสำคัญของเยาวชน จิตวิทยาวัยรุ่น แนวทางและหลักการในการพัฒนาเยาวชน ปัญหาเยาวชนและการแก้ไข หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานพัฒนาเยาวชน ในวิชาพัฒนา 223 (การพัฒนาเยาวชน) เรื่องวิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์ หลักศาสนาที่ช่วยส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์)

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < .05$

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่ากิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติมากที่สุดคือ อาจารย์ผู้สอนศึกษาหลักสูตรและกำหนดจุดประสงค์ของบทเรียนก่อนสอนทุกวิชา อาจารย์ผู้สอนให้แนวการสอนแก่นักศึกษาก่อนสอนเสมอ วิทยาลัยได้จัดรายวิชาเลือกให้นักศึกษาตลอดหลักสูตร เพื่อมิให้เกิดความยุ่งยากในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ในกรณีที่จัดให้นักศึกษาออกฝึกภาคสนาม ได้มีการคิดงบประมาณกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบลให้เรียบร้อยก่อนทุกครั้ง ในกรณีที่จัดให้นักศึกษาออกฝึกภาคสนาม ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี อาจารย์ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนก่อนการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษามีความสำนึกในหน้าที่และบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน อาจารย์ผู้สอนสอดแทรกคุณธรรมและลักษณะนิสัยที่ดีของครูที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำในชุมชน อาจารย์ผู้สอนใช้วิธีสอนใดสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาของบทเรียน วิธีสอนและกิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอนใช้มากที่สุดคือ การบรรยาย การให้คนควา-รายงาน และการจัดอภิปรายในชั้นเรียน วิทยาลัยได้จัดเอกสารตำราไว้ให้ในหอสมุดอย่างเพียงพอ

แก่การศึกษาคนว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า อาจารย์ปฏิบัติน้อย คือการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทหุ่นจำลอง

4. งานการวัดผลประเมินผล ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน เกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เรื่องที่อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติมากคือ อาจารย์ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนก่อนการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษามีความสำนึกในหน้าที่และบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน อาจารย์ผู้สอนใช้วิธีสอนได้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาของบทเรียน อาจารย์ผู้สอนใช้สื่อการสอนได้สอดคล้องกับวิธีสอนและเนื้อหาวิชา เรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติน้อย คือ ในกรณีที่จัดให้นักศึกษาออกฝึกภาคสนาม ได้มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล ให้เรียบร้อยก่อนทุกครั้ง วิธีการวัดผลที่นิยมใช้น้อยในการสอบปลายภาคเรียน คือ เปิดตำราตอบ สอบปากเปล่า เขียนตอบจากบ้าน และการจัดนิทรรศการหรือจัดสัมมนา

ตอนที่ 3 สรุปและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง เลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชน พบว่าโดยส่วนรวมแล้วความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีความคิดเห็นตรงกันคือ คิดว่าเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชนด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นวิชาที่น่าสนใจเพราะสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบัน ส่วนเหตุผลที่คิดว่าใช้เพียงบางส่วนหรือใช้น้อย คือการเลือกเรียนเพราะรุ่นพี่ ๆ และอาจารย์แนะนำ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องทางด้านการพัฒนาชุมชนแนะนำให้เรียน เลือกเรียนตามเพื่อน เลือกเรียนวิชาเอกนี้เพราะไม่ทราบว่า จะเลือกเรียนวิชาใดก็

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ นักศึกษากับอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกการพัฒนาชุมชนระดับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาระดับสูงของวิทยาลัยครู" และการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผล ที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชนข้างต้นจะเห็นได้ว่า

1. สถานภาพของนักศึกษาพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 18 - 22 ปี และส่วนใหญ่เป็นโสดก่อนเข้าศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชนมีวุฒิ ม.ศ.5 โดยไม่มีอาชีพมาก่อนเข้ารับการศึกษา จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าวิชานี้ได้รับความสนใจจาก นักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชาย ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วนักศึกษาหญิงสามารถจะเลือก วิชาเอกอื่น ๆ ที่เหมาะสมกว่าได้หลายวิชาเอกมากกว่าที่จะเลือกศึกษาวิชาเอกนี้ อันอาจ จะทำให้เกิดปัญหาในการออกฝึกภาคสนามได้ เพราะนักศึกษาทั้งหญิงและชายต้องออกไปฝึก งานในชนบท เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดความสมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

ทางด้านอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศชายและมีอายุระหว่าง 40 - 44 ปี อาจารย์ผู้สอนส่วนมากมีวุฒิปริญญาโททางสาขาวิชาอื่น ส่วนสาขาพัฒนาสังคมมีจำนวนน้อย จึงเห็นว่าอาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ เพราะจำนวนอาจารย์ผู้ศึกษา มา ทางด้านสังคมวิทยาโดยตรงจะน้อยแล้วยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนมาก จึงเสนอแนะให้มีการจัดอบรมสัมมนาระหว่างอาจารย์ที่สอนวิชาพัฒนาชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้กัน

2. ด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความ คิดเห็นว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรโดยส่วนรวมมีความเหมาะสมมาก ซึ่งแสดงว่าทั้ง นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนได้ศึกษาเป็นอย่างดี และสามารถเข้าใจความมุ่งหมายของ หลักสูตรได้ดีก่อนที่จะมีการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่ความมุ่งหมายของ หลักสูตรได้ยึดหลักให้นักศึกษาคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น พบว่านักศึกษามีความคิดเห็น ว่าเหมาะสมมากกว่าข้ออื่น ๆ แต่อาจารย์ผู้สอนกลับมีความเห็นว่าความมุ่งหมายของ หลักสูตรในข้อนี้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด ซึ่งแสดงว่านักศึกษาซึ่งเป็นผู้ได้รับความรู้และ การฝึกฝนอบรมดีกว่าเป็นการเพียงพอที่จะทำให้เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น แต่ สำหรับอาจารย์ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้และให้การฝึกอบรมอาจจะเห็นว่าสิ่งที่ นักศึกษาได้รับยังน้อยเกินไป นักศึกษาควรจะได้รับ การฝึกฝนและการฝึกอบรมเพื่อให้เป็น

ผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นให้อยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่านี้ก็ก็เป็นได้ ควรที่ผู้บริหารและ
 อาจารย์ผู้สอน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะไกร่วมมือกันพิจารณาดำเนินการจัดกระบวนการ
 การเรียนการสอนทั้งการจักเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล
 ให้สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่นักศึกษาอย่างแท้จริงตามความมุ่งหมาย

3. ด้านเนื้อหาวิชาบังคับ ก พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น
 ว่าเนื้อหาวิชาโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเห็นด้วยมาก โดยเฉพาะในข้อที่มีคะแนน
 มากที่สุดของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ นักศึกษาเห็นว่า
 เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีรายวิชาที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะเบื้องต้นในการสำรวจชุมชน
 และเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อประสานงานในสายงานพัฒนาชุมชนระดับต่าง ๆ ซึ่งอาจารย์
 ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาวิชาบังคับเหมาะสมกับผู้ที่จะไปประกอบอาชีพครู และเป็น
 ผู้นำในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตนเอง จึงอาจจะสรุปได้ว่าเนื้อหาวิชาที่มีความ
 เหมาะสมที่จะผลิตครูวิชาเอกการ พัฒนาชุมชน เพื่อไปเป็นผู้นำในชุมชนและท้องถิ่นของ
 ตนเอง ตามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน อย่างไรก็ตามเนื้อหาวิชาบังคับ
 ก็ยังมีส่วนบกพร่องอยู่บ้าง ดังเช่น ความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนที่มีความคิด
 เห็นว่าเนื้อหาวิชาเหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมในการเรียงลำดับก่อนหลัง
 ของเนื้อหาวิชา ความสัมพันธ์ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ความซ้ำซ้อนกันของเนื้อหา
 รายวิชา ซึ่งผู้จัดทำหลักสูตรควรจะได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม โดยอาศัย
 หลักการในการจัดการเรียนการสอนของ คิมเลอร์ (Kibler 1974 : 74)
 มาช่วยพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับการเรียงลำดับก่อนหลังของเนื้อหาวิชาที่ว่า
 "เนื้อหาวิชาควรนำมาจัดในลักษณะให้ผู้เรียนเรียนจากง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งใกล้ตัว
 ไปยังสิ่งที่ไกลตัว การเรียนรู้ก็จะสำเร็จได้ มิฉะนั้นผู้เรียนจะเกิดความเบื่อหน่าย"
 นอกจากนี้การจัดเนื้อหาวิชาควรคำนึงว่าวิชาที่ให้เรียนก่อนจะต้องเป็นพื้นฐานความรู้ใน
 วิชาต่อไปเป็นอย่างที่ด้วย และจากผลของการวิจัยพบว่า นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมี
 ความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันในเรื่องที่เกี่ยวกับเนื้อหาทั้งรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก
 จัดได้สมมูลย์กับเวลาเรียนที่แล้ว ซึ่งความคิดเห็นข้อนี้ขัดแย้งกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับ
 ปัญหาการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงของ
 สมประสงค์ นามบุญลือ (2516 : 286) ที่พบว่าเนื้อหาวิชามากเกินไปไม่สมมูลย์กัน

เวลาและยังขัดแย้งกับผลงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการสอนสังคมของวิทยาลัยครูของ
 รัชนี สาคนุรักษ์ (2518 : 87) ที่พบว่าเนื้อหาวิชาที่บรรจุในประมวลการสอนมากเกินไป
 ไม่สอดคล้องกับเวลาที่กำหนดให้เรียน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อหาวิชาบังคับ ก ควรจะได้รับการ
 พิจารณาจากผู้บริหารหลักสูตร โดยการจัดอบรมสัมมนาเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขให้
 เนื้อหา มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

4. กานเนื้อหาวิชาบังคับ ข ทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า
 เนื้อหาย่อยทุกเรื่องของรายวิชาบังคับ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญ
 และมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อยซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข
 เล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมครู
 สังคมศึกษาของวิทยาลัยครูของ รุจี เกิดแก้ว (2518 : 85) ซึ่งอาจารย์ผู้สอนและ
 นักศึกษามีความคิดเห็นต่อเนื้อหาในหลักสูตรการเตรียมครูสังคมว่าควรปรับปรุงเนื้อหาให้
 มีประโยชน์และเหมาะสมในการเตรียมครูสังคมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผลจากการวิจัยใน
 เรื่องนี้จะเป็นแนวทางในการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนต่อไป
 ว่าเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อยนั้นคือส่วนใดและควรจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไร
 จึงจะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น

5. กานเนื้อหาวิชาเลือก

5.1 วิทยาลัยครูกาญจนบุรี พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิด
 เห็นว่าเนื้อหาวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อยของ 5 รายวิชาโดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มี
 ความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลง
 แก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น และเมื่อพิจารณาถึงการเปรียบเทียบความคิดเห็น
 โดยส่วนรวมก็พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่งแสดงว่า
 เนื้อหารายวิชาเลือกทั้ง 5 วิชา มีความเหมาะสมดีพอสมควร ถ้าจะได้ศึกษาหาความบกพร่อง
 และปรับปรุงแก้ไขก็จะทำให้เนื้อหาเหล่านี้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้นไปอีก และเมื่อพิจารณาเป็น
 รายเรื่องทั้ง 5 วิชา พบว่าเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดตามความคิดเห็นของนักศึกษาและ
 อาจารย์ผู้สอนเป็นเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อเทียบกับเรื่องที่มีคะแนน
 น้อยที่สุด จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาตามค่าคะแนนของผลการวิจัย และใน

เรื่องที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด ได้แก่ เรื่องความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในวิชา 313 (การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม) ซึ่งนักศึกษาเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมเล็กน้อย แต่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เนื้อหาไม่เหมาะสมมาก แสดงว่าอาจารย์ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในเรื่องนี้ เพื่อให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

5.2 วิทยาลัยครูจันทบุรี พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ว่าเนื้อหารายวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อยของ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากแต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น และเมื่อพิจารณาผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยรวมพบว่าความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่งแสดงว่าเนื้อหารายวิชาเลือกส่วนใหญ่ทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเห็นว่า มีความเหมาะสมก็แต่อาจจะต้องมีการปรับปรุงบ้างเพื่อความเหมาะสมยิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา พบว่าสอดคล้องกับความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน คือ เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อวิชา การพัฒนาชุมชนอย่างที่สุด ซึ่งแสดงว่าเรื่องนี้เป็นที่น่าสนใจทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน และเป็นเนื้อหาที่สมบูรณ์กว่าเรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าเรื่องที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด ได้แก่ เรื่องการจัดระเบียบทางสังคม กลุ่มสังคม สถาบันสังคม ในวิชาสังคม 111 (หลักสังคมวิทยา) นักศึกษาเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเพียงเล็กน้อย แต่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก ทั้งนี้ นักศึกษาอาจจะไม่ประสมการณ์น้อยและยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม กลุ่มสังคม สถาบันสังคม หรืออาจจะไม่ชอบเนื้อหาของเรื่องนี้ก็เป็นได้ จึงคิดว่ามีความไม่เหมาะสม

5.3 วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นว่าเนื้อหารายวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อยของ 5 รายวิชาโดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่จะต้องมี การเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมมาก แต่อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบความคิดเห็นทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่งแสดงว่าเนื้อหาวิชาเลือกทั้ง 5 รายวิชา มีทั้งส่วนดีและส่วนที่บกพร่อง จึงควรได้พิจารณาเป็นรายเรื่องว่าเรื่องใดที่มี

คะแนนมากก็อาจจะเป็นเนื้อหาที่ดีและเหมาะสมเรื่องใดที่มีคะแนนน้อยก็ควรได้รับการปรับปรุงเพื่อให้เป็นเนื้อหาที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

5.4 วิทยาลัยครูเทพสตรี พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อหารายวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อยของ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย และเมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบความคิดเห็น โดยส่วนรวมก็ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่งแสดงว่าเป็นเนื้อหาที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเห็นว่ามีเหมาะสมในการที่จะใช้ในการผลิตครูวิชาเอกการพัฒนาชุมชนพอสมควร ถ้าได้มีการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น อีกประการหนึ่งคือเรื่องวิเคราะห์ปัญหาของสังคมชนบทและเมือง ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) มากกว่าเรื่องอื่น ๆ ซึ่งนักศึกษาเห็นว่า เป็นเรื่องที่ต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อย แต่อาจารย์เห็นว่าต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาก ทั้งนี้เนื้อหาในเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาของสังคมชนบทและเมือง จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยากทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนอาจเห็นว่าถ้าได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นด้วย

5.5 วิทยาลัยครูนครราชสีมา พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า เนื้อหารายวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อยทั้ง 6 รายวิชาโดยส่วนรวมมีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก คือเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากแต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น และเมื่อพิจารณาค่า t ที่ได้จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นทั้งของนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่งแสดงว่า เนื้อหารายวิชาเลือกโดยส่วนรวมทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างจะมีคุณภาพและเหมาะสม ถ้าจะได้อีกเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหามีคุณภาพยิ่งขึ้นไปอีก สำหรับเนื้อหาที่มีคะแนนสูงสุคนั้นปรากฏว่านักศึกษาคิดว่าเรื่องที่ 2.5 เกี่ยวกับวิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์เป็นเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจารย์ผู้สอนก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน แต่สำหรับข้อที่มีคะแนนมากที่สุดตามความคิดของอาจารย์ผู้สอน

นั้นมีหลายเรื่อง และเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากที่สุดสำหรับวิชาเอก การพัฒนาชุมชน แต่นักศึกษกลับเห็นว่าเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดตามความคิดเห็นของ อาจารย์เป็นเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งเป็นคนละระดับความสำคัญของเนื้อหา จึงเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษาถึงเหตุผลทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนในการพิจารณาปรับปรุง เนื้อหา อีกประการหนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องที่ความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือ เรื่องการจักษะเบียบของสังคม นักศึกษาเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย แต่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ต้องแก้ไขปรับปรุงมาก จึงเป็นเรื่องที่น่าจะจัดให้ การอภิปรายถึงเหตุผลในการพิจารณาให้คะแนนเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขเนื้อหาต่อไป

5.6 วิเคราะห์ครุบุรีรัมย์ พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น ว่าเนื้อหาของรายวิชาเลือก 5 วิชาโดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมี ประโยชน์มากแต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย และเมื่อพิจารณาค่า t ที่ได้จากการ เปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าโดยส่วนรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) แต่เป็นความแตกต่างที่อยู่ในช่วงคะแนนระดับเดียวกัน โดยนักศึกษามี ความคิดเห็นน้อยกว่าอาจารย์ผู้สอนเท่านั้น ซึ่งแสดงว่านักศึกษาอาจจะมีความสนใจน้อย ในเนื้อหาวิชาเลือกหรืออาจจะมิจิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของนักศึกษา จึงทำให้ ความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าของอาจารย์ผู้สอน แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาของราย โดย ส่วนรวมควรได้รับการพิจารณาเพื่อปรับปรุงเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น อีก ประการหนึ่งคือเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดของอาจารย์ผู้สอน แต่เป็นเรื่องที่มีคะแนนน้อยที่สุด ของนักศึกษาซึ่งได้แก่เรื่องที่ 1.2 วิวัฒนาการของงานสงเคราะห์ชุมชนในวิชาพัฒนา 112 (การสงเคราะห์ชุมชน) ซึ่งอาจารย์คิดว่า เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ ต่อวิชาการพัฒนาชุมชนอย่างที่สุด แต่นักศึกษาเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขมาก จึงเป็นเรื่องที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด ซึ่งอาจารย์ผู้สอนอาจมีความเข้าใจ ลึกซึ้งกว่ามีความรู้และประสบการณ์มากกว่านักศึกษาในการตัดสินใจให้คะแนนเนื้อหา โดยที่นักศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้และอาจคิดว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินไป จึงพิจารณาว่าควรปรับปรุงแก้ไขมากก็อาจเป็นไปได้

5.7 วิทยาลัยครูเลย พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น
ว่าเนื้อหาของรายวิชาเลือกทั้ง 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญ
และมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาค่า t ที่ได้จากการ
เปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าโดยส่วนรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
($P > .05$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่าเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดของ
นักศึกษาก็จะมีคะแนนใกล้เคียงกับความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ เรื่องวิธีสร้าง
มนุษยสัมพันธ์และเรื่องที่มีคะแนนน้อยที่สุดของนักศึกษาอาจารย์ผู้สอนก็มีความคิดเห็น
เป็นเนื้อหาที่ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงมากในทางที่กลับกันเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุด ตาม
ความคิดเห็นของอาจารย์ นักศึกษาเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ควร
ปรับปรุงแก้ไข จึงทำให้เรื่องที่ 4.3 ในวิชา 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) มี
ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) มากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเนื่อง
มาจากเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ชรามจรียา ทศนคติ ความเชื่อและกานนิยม
จึงทำให้อาจารย์ผู้สอนมีความสนใจมาก และคิดว่าเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์
อย่างที่สุด แต่นักศึกษาอาจให้ความสนใจน้อยและอาจมีสิ่งที่ไม่เหมาะสมซึ่งควรได้
รับการแก้ไขก็อาจเป็นได้

5.8 วิทยาลัยครูสงขลา พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็น
ว่าเนื้อหาของรายวิชาเลือกทุกเนื้อหาของ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มี
ความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลง
แก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น และเมื่อพิจารณาผลจากการเปรียบเทียบ
ความคิดเห็นโดยส่วนรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่ง
แสดงว่าเป็นเนื้อหาที่อาจจะต้องพิจารณาแก้ไขให้เหมาะสมเล็กน้อยในบางวิชา และอาจ
จะต้องแก้ไขมากสำหรับวิชาที่มีคะแนนน้อยที่สุด ที่น่าสังเกตก็คือเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุด
ของนักศึกษาแต่กลับเป็นเรื่องที่มีคะแนนน้อยที่สุดของอาจารย์ผู้สอน จึงทำให้ผลการ
เปรียบเทียบความคิดเห็นในข้อนี้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$)
มากที่สุด ได้แก่ เรื่องที่ 3.7 ปัญหาสังคมและวิธีการแก้ไขปัญหาในวิชาสังคม 101
(สังคมวิทยาเบื้องต้น) เมื่อพิจารณาจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างยากต่อวิธีสอน
และการปฏิบัติ จึงควรได้รับการแก้ไขมากกว่าเรื่องอื่น ๆ

5.9 วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่าเนื้อหา รายวิชา เลือกทุกเนื้อหา ย่อยของ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น แต่เนื่องจากนักศึกษามีค่าเฉลี่ยมากกว่าอาจารย์ผู้สอน จึงทำให้ค่าของการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) แต่เป็นความแตกต่างในเรื่องเกณฑ์เฉลี่ยของคะแนนแต่ไม่แตกต่างกันในค่านองการระดับของเนื้อหา จึงอาจจะหมายความว่า นักศึกษาอาจมีความพอใจในเนื้อหาวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าอาจารย์ผู้สอน แต่อย่างไรก็ตามคงจะสรุปได้ว่า โดยส่วนรวมแล้วเป็นเนื้อหาที่มีความเหมาะสมถ้าได้รับการปรับปรุงอีกเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเป็นรายวิชาพบว่า เรื่องที่ 4.8 ในวิชาสังคม 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมอื่น ๆ ในด้านโครงสร้าง หน้าที่ ความเร็ว อยู่และปัญหา เป็นเรื่องที่นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด เนื่องจากนักศึกษาเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อย แต่อาจารย์ผู้สอนว่าเป็นเนื้อหาที่ควรแก้ไขมากโดยไม่ให้เนื้อหาผิดไปจากเรื่องเดิม จึงนับว่าเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ ความคิดเห็นของนักศึกษา กับอาจารย์ผู้สอนต่อไปสำหรับการนำมาเป็นเหตุผลในการแก้ไขปรับปรุง

5.10 วิทยาลัยครูสุรินทร์ พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าเนื้อหา รายวิชา เลือกทุกเนื้อหา ย่อยของ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น และเมื่อพิจารณาผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยส่วนรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ซึ่งแสดงว่าเนื้อหาวิชา เลือกทุกเนื้อหา ย่อยเป็นเนื้อหาที่มีความเหมาะสมคือพอสมควร แต่อาจจะต้องปรับปรุงในเรื่องที่มีคะแนนน้อยตามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้เป็นเนื้อหาที่สมบูรณ์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นเป็นรายเรื่องพบว่า เรื่องที่แตกต่างกันมากที่สุด ได้แก่ เรื่องที่ 4.7 วิเคราะห์ปัญหาของสังคมชนบทและเมือง ในวิชาพัฒนา 211 (สังคมวิทยาชนบทและเมือง) นักศึกษา

เห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ควรแก้ไขมากและอาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อวิชาพัฒนาชุมชนอย่างที่สุด ซึ่งนักศึกษาอาจจะเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ยากต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติ ถ้าจะได้ศึกษาความคิดเห็นต่อไปว่าในการให้แก้ไขปรับปรุงนั้นในประเด็นใดของเนื้อหาบางทีจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเนื้อหาอย่างที่สุด

5.11 วิทยาลัยครูอุบลราชธานี พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า เนื้อหารายวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อยของ 5 รายวิชา โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์มีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันมากคือของนักศึกษา 4.71 ของอาจารย์ผู้สอน 4.65 และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยส่วนรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) จึงสรุปได้ว่าเนื้อหาย่อยทุกเรื่องของ 5 รายวิชาเป็นเนื้อหาที่ควรได้รับการแก้ไขเล็กน้อยเท่านั้นก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้นและมีคุณภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องทั้ง 5 รายวิชาพบว่าเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดตามความคิดเห็นของนักศึกษาจะใกล้เคียงกันกับคะแนนตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน แต่เรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษากลับเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ต้องแก้ไขมาก ทำให้การเปรียบเทียบความคิดเห็นแตกต่างกัน และเรื่องที่ความคิดเห็นแตกต่างกันมาก ได้แก่ เรื่องที่ 5.2 ในวิชาพัฒนา 241 (มนุษยสัมพันธ์) เรื่องนี้นักศึกษาเห็นว่า เนื้อหาไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อย แต่อาจารย์ผู้สอนเห็นว่า เป็นเนื้อหาที่ต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาก ซึ่งอาจารย์อาจจะคิดว่าความจริงเป็นเนื้อหาที่ได้อยู่แล้ว แต่อาจจะปรับปรุงให้อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่านี้ก็จะ เป็นการปรับปรุงคุณภาพของเนื้อหาให้สมบูรณ์ขึ้น

5.12 วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ พบว่านักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า เนื้อหารายวิชาเลือกทุกเนื้อหาย่อย โดยส่วนรวมเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มาก แต่มีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย ซึ่งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขเล็กน้อยก็จะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น และถ้าพิจารณาจากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยส่วนรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) แสดงว่าทุกเนื้อหาย่อยส่วนมากจะมีความไม่เหมาะสมเพียงเล็กน้อย และควรจะต้องได้รับการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อทำให้เนื้อหารายวิชาเลือกมีคุณภาพดียิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่อง

ของ 5 รายวิชา พบว่าเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุดของนักศึกษา คือเรื่องวิธีสร้างมนุษยสัมพันธ์ อาจารย์ผู้สอนก็มีความคิดเห็นในระดับมากเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม นักศึกษายังคิดว่ามีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย แต่อาจารย์เห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างที่สุด ในทำนองเดียวกันเรื่องที่อาจารย์คิดว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างที่สุดเป็นเรื่องที่มีคะแนนมากที่สุด แต่นักศึกษาก็คิดว่ามีความไม่เหมาะสมเล็กน้อย คือเรื่องการทำแผนประเภทของสังคม ทำให้การเปรียบเทียบความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด สำหรับเรื่องนี้สรุปแล้ว เนื้อหาย่อยทุกเรื่องของรายวิชาเลือกควรได้มีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของนักศึกษา และอาจารย์ผู้สอนมาช่วยประกอบการพิจารณาควยก็จะทำให้เนื้อหาที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

6. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าโดยส่วนรวมทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักศึกษาได้รับการปฏิบัติจากอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นตรงกันว่า วิธีสอนและกิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอนใช้มาก คือการบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูของ ธงชัย รักซ้อน (2523 : 96) ตรงกับผลการวิจัยของ ทศนีัย เรื่องธรรม (2518 : 71) ที่พบว่าวิธีสอนที่อาจารย์ใช้มากที่สุด คือ การบรรยาย และยังพบว่าวิธีสอนและกิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอนใช้มากอีก 2 วิธี คือการจัดอภิปรายในชั้นเรียน และการให้คนควา-รายงาน ซึ่งขัดแย้งกับผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น แต่สอดคล้องกับผลงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินการสอนโปรแกรมการสอนสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูของ สุมาลี วิไลรัตน์ (2522 : 90) ที่พบว่า กิจกรรมที่อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้มากที่สุดคือ การให้นักศึกษาทำรายงานส่ง ซึ่งความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในประเด็นนี้สมควรจะได้นำมาใช้เป็นประเด็นในการติดตามผลการใช้หลักสูตรวิชาเอกการพัฒนาชุมชนในโอกาสต่อไป อย่างไรก็ตามทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่า การเรียนการสอนที่ใช้น้อยที่สุดคือ หุ่นจำลอง ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมสังคมศึกษา ของปราณี นิลเหม (2524 : 115) ซึ่งพบว่าหุ่นจำลองเป็นสื่อการเรียนการสอนที่อาจารย์ผู้สอนใช้น้อย จากผลวิจัยดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรจะได้นำมาเป็นข้อมูลในการจัดอบรมสัมมนาอาจารย์ผู้สอนเพื่อปรับปรุงคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น

7. ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่าทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่า โดยส่วนรวมแล้วการวัดผลประเมินผลอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง แต่มีข้อที่นักศึกษา มีความคิดเห็นระดับมากตรงกับอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ การวัดผลประเมินทำเป็น 2 ระยะ คือ กลางภาคเรียน และปลายภาคเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหา การเรียนการสอนในโปรแกรมสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูของ สุมาลี วิไลรัตน์ (2522 : 91) ทศนีย์ เรื่องธรรม (2516 : 72) และจินตนา พรตตะเสน (2522 : 121) ที่พบว่าการวัดผลประเมินผลส่วนใหญ่ใช้วิธีเก็บคะแนนระหว่างภาคและปลายภาค จาก การวิจัยพบว่าความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากของนักศึกษาตรงกับอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ วิธี การวัดผลที่นิยมใช้มากกับการสอบปลายภาคเรียน คือเปิดตำราตอบ และส่วนวิธีการวัดผล ที่ใช้น้อยในการสอบปลายภาคเรียน คือเปิดตำราตอบ การสอบปากเปล่า และเขียนตอบ จากบ้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา โดยทั่วไปที่ปฏิบัติกันอยู่เกี่ยวกับกระบวนการ วัดผลประเมินผลก็มักจะใช้วิธีให้เปิดตำราตอบ นอกจากอาจารย์บางท่านอาจจะใช้วิธีให้ เปิดตำราตอบบ้าง สอบปากเปล่าบ้างหรือวิธีอื่น ๆ ในบางวิชาแบบทดสอบอาจจะมึลักษณะ ถามความคิดเห็นกว้าง ๆ ผู้ตอบต้องประมวลความรู้จากหลักการหรือตำราต่าง ๆ มา ตอบให้ได้ความตรงที่สุด ซึ่งอาจารย์ผู้สอนอาจจะกำหนดหนังสือให้เตรียมมาเพื่ออ่านแล้ว เก็บความมาตอบแบบทดสอบในเวลาที่กำหนดให้ การวัดผลประเมินผลในระดับอุดมศึกษา มักจะใช้หลาย ๆ วิธีเปลี่ยนกันไป เพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ และเป็นผู้ที่ตื่นตัวอยู่เสมอในการที่จะรับความเปลี่ยนแปลง มีข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง สำหรับผลการวิจัยที่พบในครั้งก็คือความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกัน มากที่สุด ได้แก่ ความยุติธรรมในการตัดเกรด โดยนักศึกษามีความคิดเห็นน้อยกว่าอาจารย์ ผู้สอนมาก แม้จะอยู่ในระดับคะแนนเดียวกัน หมายความว่า นักศึกษาคิดว่าได้รับความ ยุติธรรมน้อย แต่อาจารย์ผู้สอนคิดว่าให้ความยุติธรรมแก่นักศึกษามากในการตัดเกรด ซึ่ง นับว่าเป็นเรื่องที่น่าจะได้ติดตามกระบวนการวัดผลประเมินผล การเรียนการสอนให้เกิด ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพราะความยุติธรรมในการให้คะแนนหรือการให้เกรดเป็นสิ่ง สำคัญสำหรับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมแรงให้เกิดความสำเร็จ ของผู้เรียน และที่สำคัญจะเป็นเครื่องชี้ให้นักศึกษาเห็นถึงประสิทธิภาพการสอนของ อาจารย์ควยถึงผลของการศึกษาของ แมคแดนนิล และเรวิทล์ (McDaniel and Revits 1971 : 217 - 218) ซึ่งได้สรุปพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่นักศึกษา

คิดว่ามีประสิทธิภาพในการสอนมีลักษณะหนึ่ง คือมีความยุติธรรมในการให้คะแนน ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนควรไต่ถามและระวังในการตัดเกรดของนักศึกษาให้มาก ควรต้องมีข้อมูลอื่น ๆ ประกอบกับคะแนนทดสอบด้วยสำหรับการพิจารณาตัด เกรดในแต่ละครั้ง

8. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับ หลักสูตรวิชาเอกการพัฒนารวมชนในค่านิยมมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาบังคับ ก วิชาบังคับ ข การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลพบว่า นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) ยกเว้น ค่านิยมมุ่งหมาย นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) โดยนักศึกษามีความคิดเห็นว่าความมุ่งหมายมีความเหมาะสมมากอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยที่สูงกว่าความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งแสดงว่าโดยส่วนรวมนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการพัฒนารวมชน มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการผลิตครูที่มีลักษณะเป็นผู้นำในชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของการฝึกหัดครู และสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประชากรในท้องถิ่นชนบท อย่างไรก็ตามในส่วนรายละเอียดของแต่ละด้านของหลักสูตร ก็ยังพบว่ามีส่วนบกพร่องอยู่บ้าง ดังนั้นผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร ควรพิจารณาคำเห็นการในทุก ๆ ด้านที่จะให้หลักสูตรมีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพต่อผลผลิตอย่างแท้จริงต่อไป

อภิปรายผล ความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนารวมชน

จากผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงคิดว่าใช้มากที่สุดในการเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนารวมชนคือ เป็นวิชาที่น่าสนใจเพราะสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มุ่งใจในการเลือกวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาเอก - วิชาโทนิสิตนักศึกษาครูในกรุงเทพมหานครของจิราภรณ์ มานะสุคนธ์ (2516 : 97) ที่พบว่าปัจจัยที่มุ่งใจให้นักศึกษาเลือกเรียนวิชาสังคมศึกษาเพราะเห็นว่าเป็นวิชาที่น่าสนใจ มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุผลที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงคิดว่าใช้น้อยในการเลือกศึกษาวิชาเอกการพัฒนารวมชน ก็คือความต้องการของผู้ปกครองหรือบิดามารดา

คำแนะนำของรุ่นพี่ ๆ และอาจารย์ คำแนะนำของข้าราชการที่เกี่ยวข้องทางด้านพัฒนาชุมชน เลือกเรียนตามเพื่อน และเลือกเรียนวิชาเอกนี้เพราะไม่ทราบว่า จะเลือกเรียนวิชาเอกใด แสดงว่านักศึกษาวิชาเอกนี้มีความเชื่อมั่นในตนเองก็ ไม่เชื่อผู้อื่นอย่างงมงายและไร้เหตุผล และเมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเลือกวิชาเอกนี้พบว่า โดยส่วนรวมแล้วไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่ามีเพียงเหตุผลเดียวที่แตกต่างกัน ได้แก่ เหตุผลที่ว่า เป็นวิชาที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศของรัฐบาล ซึ่งนักศึกษาชายคิดว่าได้ใช้เป็นเหตุผลในการเลือกศึกษาวิชาเอกนี้มากกว่านักศึกษาหญิง แสดงว่านักศึกษาชายอาจจะสนใจเกี่ยวกับนโยบายและแผนในการพัฒนาประเทศชาติมากกว่านักศึกษาหญิง และมีความสำนึกในบทบาทและหน้าที่ในการที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติให้มากกว่านักศึกษาหญิง ก็เป็นไปได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาเอกการพัฒนาชุมชน ในระดับ ป.กศ.สูง
2. ควรมีการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งรายวิชาบังคับและวิชาเลือกตามหลักสูตร วิชาเอกการพัฒนาชุมชน
3. ควรมีการวิเคราะห์แนวการสอนทุกวิชาที่อาจารย์ผู้สอนนำมาใช้สอน นักศึกษา
4. ควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาวิชาเอกการพัฒนาชุมชนที่ สำเร็จไปประกอบอาชีพแล้ว